

BARCSAY JENŐ

SZENTENDREI MOZAIKJA

(1900-1988)

 HU

Mozaikrákók: Hegyi György és Rác András
A mozaik kivitelezése: 1970 tavasz
Az épület és a mozaik avatása: 1975. április 3.
A mozaik beépítése: Krizsán Sándor
Az épületet tervezte: Hofer Miklós

„– A szentendrei mozaikban – ha minden beleszámítunk, vázlatokat is – mennyi munka van?
– Egy élet munkája.”
Beszélgetés Barcsay Jenővel, 1985

◆ Barcsay Jenő műtermében, 1978 körül | Jenő Barcsay in his studio, ca. 1978 | Photo: DEIM Péter

A szentendrei Pest Megyei Művelődési Központ és Könyvtár hatalmas, 33 négyzetméter nagyságú, 3×11 m kiterjedésű mozaikja Barcsay Jenő egész alkotói szemléletének, illetve Szentendre város művészeti hagyományihoz fűződő kapcsolatának összefoglalását nyújtja. A monumentális alkotás 1970-ben készült muranói üvegmozaikból, Barcsay Jenő tervei alapján, Hegyi György és Rác András kivitelezésében.

◆ Barcsay Jenő | Mozaikvázlat fehér fényekkel | Sketch for Mosaic with White Lights | 1968 | olaj, vászon | oil on canvas | 30×110 cm | Ferenczy Múzeumi Centrum | Ferenczy Museum Center, Szentendre

A Szentendre városához és művészetehez mélyen kötődő Barcsay Jenő már neves festőművész és híres pedagógus volt, amikor 1968 elején megkapta a megbízást a tervezett művelődési ház mozaikjának megvalósítására. A Mester – bár nem először készített murális alkotást – hatalmas munkakedvelv állt neki a mű kidolgozásának. A rengeteg vázlat, részletekkel rögzített szemlelőkészletek és terv végül egy kiállításnyi anyagot eredményezett, amelyet 1969. június 22. és 27. között a Ferenczy Múzeum mutatott be *Egy mozaik születése* címmel. A kiállított anyagból egyértelműen látszik, hogy Barcsay a korábbiaktól eltérő szemlélettel dolgozta ki a mozaik felépítését. Az szigorú szimmetriára épülő kompozíció öt részre tagolódik: az erőteljesen absztrahált figurák két csoportját a szentendrei motívumokból, házakból és kapuivékből komponált konstruktív részletek kapcsolják össze. A tiszán architektonikus elemek között ezen a művön bukan fel elsőként a Barcsay-életműben az az absztrakt árnyékfigurákat értelmezhető bábuformá, amely 1968 után több szentendrei alkotó (Deim Pál, Balogh László, Aknay János, ef Zámbó István) motívumkészletében is megjelenik.

Barcsay szentendrei kompozícióját erősen jellemzi a jelszerűség, az alakok geometrikus alapdomokra leegyszerűsített megformálása, a részletek elhagyása, a sűrű és bonyolult tömegrendszerek vizsgálata, illetve a teljes statikusság. Ahogyan korábban ő maga írta: a cselekvéstelenség. Az arany háttér előtt felmutatott cselekvéstelenség időtlen szakralitása pedig éppúgy felidézi a szentendrei ortodox ikonfestészeti hagyományokat, mint kortársának, a fiatalon elhunyt Vajda Lajosnak (1908–1941) a művészettel. Petényi Katalin nagyon érzéklelesen fogalmazta meg a mű alapvető üzenetét: „A mozaik téma: a társulás. A belső erővonalak megsokszorozódva áramlanak át egyik figurából a másikba. Összekapcsolódó kariatidák: mindeneknak alak egyenértékű tartópilléres tükre az emberi világnak. Barcsayt nem az akció érdeklő, hanem a magatartás, az összefogódó, egymásrautaltságában vivődő, növekvő ember.”

◆ Barcsay Jenő és a szentendrei mozaik | Jenő Barcsay and the Szentendre mosaic | Műcsarnok | Kunsthalle Budapest, 1970

Barcsay Jenő az elkészült mozaikot első alkalommal 1970. április 20-án, a budapesti Műcsarnokban megrendezett kiállításának keretében mutatta be. A művelődési ház elhúzódó építési munkálatai miatt azonban a mű beépítése nem volt időszervű, ezért a Magyar Nemzeti Galéria régi, Kossuth téri épületének aulájába került, ahol öt éven keresztül volt kiállítva. A mozaik 1975 márciusában került végleges helyére a Pest Megyei Művelődési Központ és Könyvtár előcsarnokában, majd 1975. április 3-án, a felszabadulás 30. évfordulójára alkalmából avatták fel.

Felelős kiadó | Published by TÓTH Máté, a Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár igazgatója | Director of the Hamvas Béla Pest County Library
Szöveg | Text by SZABÓ Noémi, Ferenczy Múzeumi Centrum | Ferenczy Museum Center, Szentendre
Grafika | Graphic design PÁSZTOR Balázs
Korrektúra | Proofreading BÉTERI Nóna
Nyomdai kivitelezés | Printed by

Szentendre

Barcsay

125

JENŐ BARCSAY'S

MOSAIC IN SZENTENDRE

(1900-1988)

Mosaic workers: György Hegyi and András Rác
The mosaic was finished in the spring of 1970.
Inauguration of the building and the mosaic: 3 April 1975
Mosaic installation: Sándor Krizsán
Building designed by: Miklós Hofer

“How much work is there in the Szentendre mosaic, with all things, even the sketches, considered?”
“The work of a lifetime.”
Interview with Jenő Barcsay, 1985

The vast mosaic in the Pest County Cultural Centre and Library in Szentendre—measuring 3 × 11 m, or 33 sq m—offers a summary of Jenő Barcsay's creative outlook and his relationship to the artistic traditions of the town itself. The monumental work was made in 1970 from Murano glass mosaic tiles, based on the designs of Jenő Barcsay, by György Hegyi and András Rác.

◆ Barcsay Jenő | Mozaikrészlet | Mosaic Detail | 1968 | olaj, vászon | oil on canvas | 100×100 cm | Ferenczy Múzeumi Centrum | Ferenczy Museum Center, Szentendre

Jenő Barcsay, who was deeply connected to Szentendre and the art of the town, was already a renowned painter and famous educator when, in early 1968, he was commissioned to create a mosaic for the planned community centre. Though this was by no means his first mural work, the Master set to work with great enthusiasm. The number of sketches, detail studies and designs he produced justified the staging of a whole exhibition, which was entitled *The Birth of a Mosaic*, and was on view at the Ferenczy Museum between 22 and 27 June 1969. The exhibited material clearly showed that Barcsay had chosen a new approach to design the structure of the mosaic. The composition is strictly symmetrical and is divided into five parts: two groups of highly abstracted figures are connected by constructive details composed of motifs, houses and gateways from Szentendre. This is the work where the dummy shape makes its first appearance, among purely architectural elements, in Barcsay's oeuvre: suggesting an abstract shadow figure, it was to enter, post-1968, the motif sets of numerous Szentendre-based artists (Pál Deim, János Aknay, István ef Zámbó).

Barcsay's Szentendre composition is highly symbolic and completely static in character, as it reduces the human figures to basic plane geometric shapes, omits details and engages in an investigation of dense and complex volume systems. It is, as he himself wrote, without action. The timeless sacrality of this absence of action, which appears against a golden background, brings in mind both the Orthodox icon painting traditions of Szentendre and the art of his contemporary, Lajos Vajda (1908–1941), who passed away young. Katalin Petényi offered a compelling reading of the essential message of the work: 'The subject of the mosaic is joining forces. The internal lines of force multiply as they flow from one figure to another. They are caryatids, one clinging to another: every figure has the same force, upholding and reflecting the human world. What Barcsay is interested in is not action, but the behaviour, the people who stand arm in arm, struggling with, and growing through, their mutual dependency.'

◆ Barcsay Jenő szentendrei mozaikja a Magyar Nemzeti Galéria régi, Kossuth téri épületében | Jenő Barcsay's mosaic for Szentendre in the old building of the Hungarian National Gallery on Kossuth Square, 1970 | Fotó: Fortepan / Magyar Nemzeti Galéria | Photo: Fortepan / Hungarian National Gallery

◆ Barcsay Jenő a szentendrei mozaik 1:3-as kartonja előtt az *Egy mozaik születése* című kiállítás megnyitóján | Jenő Barcsay in front of a 1:3 scale cartoon of the Szentendre mosaic, at the opening of the exhibition, *The Birth of a Mosaic* | 1969 | Fotó: Ferenczy Múzeumi Centrum Adattára | Photo: Ferenczy Museum Centre Archives

Jenő Barcsay first presented the mosaic on 20 April 1970, as part of his exhibition at Műcsarnok in Budapest. However, since work on the community centre was prolonged, the mosaic could not yet be installed, and was instead placed on view in the lobby of the old building of the Hungarian National Gallery on Kossuth Square. It was transferred to its intended location, the lobby of the Pest County Cultural Centre and Library, in March 1975, and was unveiled on 3 April 1975, on the occasion of the 30th anniversary of the liberation of Hungary.

◆ Barcsay Jenő | Mozaikterv | Study for a Mosaic | 1972 | olaj, vászon | oil on canvas 60×155 cm | Ferenczy Múzeumi Centrum | Ferenczy Museum Center, Szentendre